

JASWINA ELAHI & RUBEN GOWRICHARN

**ONGEZIEN
ONGEHOORD**

**HINDOSTANEN IN DE NEDERLANDSE
KOLONIALE GESCHIEDENIS**

Ontwerp omslag BVDT

Afbeelding omslag

Hindostaanse familie in Nieuw-Nickerie, 1947.

Fotograaf: Willem van de Poll

Ontwerp binnenwerk Zeno Carpentier Alting

ISBN 9789464560626

e-ISBN 9789464560633

NUR 680

© 2023 Jaswina Elahi & Ruben Gowricharn, p/a Uitgeversmaatschappij

Walburg Pers, Zutphen

© 2023 Uitgeversmaatschappij Walburg Pers, Zutphen

www.walburgpers.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Zoveel mogelijk is getracht de eventuele rechthebbenden van de afbeeldingen te achterhalen. Rechthebbenden die in dit verband niet zijn benaderd wordt verzocht zich met de uitgever in verbinding te stellen.

Inhoud

Woord vooraf 7

1. Gewilde blindheid 11

DEEL 1 AANKOMST EN WORTELING

2. Slavernij en contractarbeiders 21

3. De Brits-Indische immigranten 45

4. De etnische gemeenschap 75

DEEL 2 DE VERBINDENDE ERFENIS

5. Godsdiensten en talen 105

6. Het artistiek erfgoed 129

7. Het sociale leven 153

DEEL 3 VERLEDEN EN HEDEN

8. Visies op het verleden 175

9. Nederlandse generaties 195

10. Tot besluit 219

Lijst van vreemde woorden 225

Verder lezen 229

Woord vooraf

Dit boek wil Hindostaanse Surinamers dichter bij Nederland brengen. Met 'Nederland' wordt hier bedoeld de tweede en latere generaties Hindostanen en alle anderen die geïnteresseerd zijn in deze bevolkingsgroep. Dat hebben wij betracht door het historisch verhaal te vertellen van Hindostanen in de Nederlandse koloniale geschiedenis door de belangrijkste verbindingen tussen India, Suriname en Nederland in beeld te brengen. Het boek is zodoende niet alleen een geschiedenis van een groep, het is ook niet beperkt tot de Nederlandse koloniale geschiedenis, maar biedt ook een inkijk in de globalisering van (contract)arbeid. Het is een complex verhaal dat verteld is door het te vereenvoudigen en selecties te maken van onderwerpen die wij belangrijk vonden om de ontwikkeling van Hindostanen te kunnen schetsen. Voor de belangstellende lezer hebben wij een bibliografie opgenomen die meer informatie bevat over de geschiedenis van deze weinig bekende groep.

Het initiatief tot het schrijven van dit boek heeft een specifieke aanleiding. Hindostanen hebben al decennia het gevoel dat zij niet of onvoldoende erkend worden als culturele groep en als subject in de Nederlandse koloniale geschiedenis. Dat gevoel komt sterker naar voren in de huidige discussie over de viering dan wel herdenking van de afschaffing

van de slavernij. De exclusieve aandacht voor de slavernij, eigenlijk de reductie van de koloniale geschiedenis tot slavernij, is door één van de auteurs verwoord in een ingezonden stuk in *NRC Handelsblad*. Dit kreeg een vervolg in het schrijven van een toegankelijk boek voor een breed Nederlands publiek over Hindostaanse contractarbeiders.

Het is geen conventioneel geschiedenisboek geworden. Wij hebben zoveel mogelijk vermeden te verwijzen naar literatuur om de gebeurtenissen en onze mening te documenteren. De lezer zal geen cijfers aantreffen, geen ingewikkelde redeneringen of andere zaken die het leesplezier kunnen verstoren. In plaats daarvan hebben wij een ruime bibliografie als leessuggestie opgenomen. Ook hebben wij ons niet gehouden aan de chronologie van gebeurtenissen maar gezocht naar thematische verbanden tussen de eerste generatie Brits-Indische contractarbeiders in Suriname en de jongere Hindostanen in Nederland. De beoogde verbinding wordt gevormd door de thematisch geformuleerde culturele uitingen in de gemeenschap, inclusief de herinneringen, het verdriet, de nostalgie en de trots. Daarmee wordt niet alleen de continuïteit tussen gemeenschappen tussen India, Suriname en Nederland belicht, maar ook de koloniale context waarin de culturele instituties zijn gevormd en na de migratie naar Nederland vorm hebben gekregen. Zodoende heeft dit boek het karakter gekregen van een inleiding tot de koloniale en integratiegeschiedenis van Hindostaanse Nederlanders, een soort *quickstory* in plaats van een *history*. Het verhaal is zeker niet volledig, maar wij hopen op deze manier een nieuw perspectief op het etnische en het koloniaal verleden in de discussie te hebben ingebracht.

Wij hebben ons verhaal gebaseerd op diverse bronnen. De meest voorkomende bron is natuurlijk de literatuurstudie, waarbij wij ook gebruik hebben gemaakt van onze eerdere publicaties. Dat is niet alleen een overname wat in eerder

gepubliceerde werken staat maar ook een eigen verwerking daarvan. Die werkwijze heeft geleid tot verschillen met gangbare inzichten en interpretaties die wij soms expliciet hebben besproken. Daarnaast hebben wij royaal gebruikgemaakt van foto's. Een foto zegt meer dan duizend woorden, luidt het gezegde. Dat is waar, maar over wat de foto zegt hoeft er geen eenstemmigheid te bestaan: elke situatie in de geschiedenis is immers een momentopname en vastgelegd vanuit een specifiek perspectief. Voor dit boek hebben wij gesprekken gevoerd met ervaringsdeskundigen en professionals uit de Hindostaanse gemeenschap. Wij noemen in het bijzonder Sudhier Nannan, Pravini Baboeram, Amar Soekhlal, Riejaash Bali, Roshano Dewnarain, Perkaash Makhan, Jane Kuldipsingh en Sandhya Manniesing. Ook dank aan de ouderen van de Stichting Eekta en het Haags Historisch Museum. En niet minder belangrijk waren onze eigen ervaringen in en met de Hindostaanse gemeenschap en de Nederlandse samenleving. Wij komen uit verschillende sociale milieus en hebben daardoor soms botsende inzichten, maar vonden het nuttig om die bij elkaar te brengen.

Wij willen onze dank uitspreken voor de verzameling van foto's, in het bijzonder aan Prem Dihal, Frank Kanhai, Prem Girjasingh, Naveen Radhakisun, Ronald Ramnares, Virendra Sardjoe, Ashok Jewlal, Ashvin Ghisyawan en Iftegaar Joemmanbaks.

Ten slotte, dat een boek schrijven tijd opslokt is waarschijnlijk het meest merkbaar voor het gezin. We danken daarom Juliano, Madeeha en Jasmeera in het bijzonder voor hun getoonde enthousiasme voor en hun begrip en ondersteuning gedurende het schrijfproject.

Jaswina Elahi en Ruben Gowricharn
Den Haag, 2 mei 2023

1. Gewilde blindheid

Steeds vaker laten jongere Nederlandse Hindostanen op bijeenkomsten weten dat zij als gemeenschap niet worden gezien. Dat is een merkwaardige uitspraak omdat in de grote steden Hindostanen zowel in het straatbeeld als in instellingen zoals scholen en ziekenhuizen wel te zien zijn. Kennelijk bedoelen zij iets anders: dat Hindostanen in de kranten, op de televisie, in de politiek, de hogere ambtenarij of in het bedrijfsleven nauwelijks zichtbaar zijn. En dan hebben zij een punt. Enige tijd geleden, toen de islam onderwerp was van het publieke debat, werden Turkse en Marokkaanse Nederlanders plotseling wel zichtbaar. En niet alleen in negatieve zin: Turkse en Marokkaanse politici, romanschrijvers en andere deskundigen werden regelmatig geraadpleegd in het nieuws en actualiteitenprogramma's. Voor Surinamers, de Afro-Surinamers, is dat ook het geval. Sinds de Black Lives Matter-beweging en de discussie over het slavernij- en het koloniale verleden is van alle etnische minderheden de zichtbaarheid van de Afro-Nederlanders in media en politiek overheersend geworden. Hindostaanse Surinamers, de grootste etnische groep van Suriname, bestaan voor de beeldbepalende instellingen in Nederland nauwelijks.

Hindostanen zijn al onzichtbaar sinds de jaren vijftig van

de vorige eeuw, toen de emigratie uit Suriname en de Nederlandse Antillen naar Nederland op gang kwam. Deze stroom bestond voornamelijk uit lichtgekleurde creolen die zich in de grote steden vestigden en langzaam opgingen in de Nederlandse bevolking. Vóór de Tweede Wereldoorlog waren er creolen uit het Caraïbisch gebied in de grote steden, maar het betrof enkelingen die lokaal bekendheid genoten. Het waren niet alleen flamboyante personen uit de muziekwereld, zoals de populaire weergave wil, maar ook mensen uit het verzet tegen de Duitsers. De eerdere aanwezigheid van creolen in de Nederlandse geschiedenis zou de exclusieve aandacht voor Afro-Surinamers kunnen verklaren. Maar wetenschap, media en politiek weten dat Suriname ook bevolkt wordt door andere etnische groepen en dat die groepen in Nederland al een halve eeuw of langer leven. Toch worden zij niet gezien of gehoord: het beeld dat Surinamers bestaan uit één homogene groep, Afro-Surinamers, is sterk verankerd in de Nederlandse samenleving.

Zelfs als er een journalist of politicus naar Suriname gaat, is het verslag gericht op slechts deze ene bevolkingsgroep. Dat is nog altijd zo. Boeken en gedichtenbundels van Afro-Surinamers of Afro-Nederlanders hebben een zeer grote kans om gerecenseerd te worden en tentoonstellingen, museale collecties en artistieke uitingen uit de Afro-Surinaamse gemeenschap hebben de warme aandacht van de Nederlandse media. In de politiek ligt dat enigszins anders, hoewel ook daar de preoccupatie met de Afro-Surinaamse gemeenschap groot is. In het uiterst rechtse kamp is er geen belangstelling voor etnische minderheden of koloniale geschiedenis, in het linkse kamp des te meer. Maar daar vieren lobby, politiek opportunisme en gebrek aan kennis van de koloniale geschiedenis hoogtij. Met als gevolg dat er ook in de politiek sprake is van uitsluiting van andere etnische groepen, een verschijnsel dat met grote vanzelfsprekendheid is